

Cultura popular / Temps de calvaris

ENRIC BENAVENT VALLÈS

Durant els anys 50 va ser força popular a Catalunya, entre les associacions de pessebristes, construir els "calvaris" per Setmana Santa. Era una tradició que algunes cases particulars també seguien, en algunes ocasions, mantenint el mateix decorat que havia servit per al pessebre i canviant-ne només les figures i algunes petites coses. Els figuristes més populars del moment, Castells i Muns, per exemple, tenien figures per als calvaris. També Carratalà havia modelat la sèrie de calvaris, tot i que no la va reproduir mai. Actualment a Catalunya s'ha perdut gairebé del tot aquesta tradició. Només algunes associacions, i no sempre any rere any, preparen l'exposició de calvaris.

És cert que el tema de la Passió no té el mateix encant que els pessebres. Ni per als visitants ni per als pessebristes. El Grup Pessebrista de Sitges és una de les poques entitats que s'està esforçant per mantenir la tradició d'exposar calvaris per Setmana Santa. Han optat per una forma intel·ligent de presentar-los. Són diorames senzills, alguns d'ells amb trossos aprofitats de diorames que han servit per als pessebres. No cal fer un esforç tan gran com per Nadal perquè és segur que no hi haurà l'afluència de públic dels pessebres. Els diorames es poden veure aprofitant els dies que es poden visitar els passos de la processó, ja que en el mateix local s'hi exposa el pas del Sant Sepulcre. D'això se'n diu sinèrgia, és a dir, saber aprofitar les forces.

Per Andalusia i en altres llocs de la península són una mica més populars que aquí, probablement perquè també les processons de Setmana Santa apleguen un bon nombre de persones en les *cofradías* i *hermandades*. Alguns escultors de pessebre espanyols, com és el cas del madrileny J.L. Mayo o de diversos tallers de l'àrea de Múrcia, estan comercialitzant actualment aquestes figures.

El pessebre ens captiva perquè podem traduir-lo als nostres paisatges, a la nostra gent. Hi ha en el pessebrisme tot un simbolisme d'autorepresentació que el fa molt interessant i atractiu, mentre que el calvari sempre acaba sent una representació històrica d'un fet. El pessebre es pot representar en una masia catalana del XVIII, amb els pastors amb barretina, però no m'imagino el calvari amb uns soldats vestits de mossos d'esquadra. Aquesta és la raó per la qual no ha arrelat tant. I aquesta és la gran raó de la

riquesa del pessebre que, més que una representació històrica, és una representació simbòlica d'una societat al voltant d'un misteri.

Amb tot, en el pla dels símbols hi ha un estret vincle entre el calvari i el pessebre. Els relats de la Passió de Jesús tenen un clar ressò en la dimensió simbòlica dels relats de la infància. Els evangelistes Mateu i Lluc, quan escriuen els relats de la infantesa de Jesús, ho fan havent-ne conegut la passió, mort i resurrecció, i per tant quan parlen del Crist infant de fet estan parlant del Crist adult. Això també ho veiem clar en la representació iconogràfica. Molts dels quadres en què es representa el pessebre tenen referències al Jesús del calvari: fixem-nos com, tot sovint, el pessebre on hi ha Jesús s'assembla més a un sepulcre que a una menjadora; parem atenció també en el vestuari del nen Jesús, nu amb bolquers, igual que el del Crist crucificat. La tradició des de sempre ha establert aquest vincle.

La literatura també ens dona mostres d'aquest paral·lelisme. La vella que fila del poema *El Pessebre* de Joan Alavedra mostra aquesta estreta relació entre els dos fets cabdals de la vida de Jesús, que emmarquen els dos cicles festius més importants del calendari:

He de filar per a teixir-ne un drap
Que guardarem amb herbes oloroses
Fins que, un dia terrible, el que ara és nat
Passi les seves hores doloroses.
(...)

I, a mitjanit, un grup d'amics fidels
baixa el seu cos, despulla erta i morta,
i, a la claror indecisa dels estels,
l'embolcalla en un drap i se l'emporta...

I és aquest drap, pastors, altra vegada,
el que s'acollirà en aquell instant.
Digueu, doncs, a l'Infant que aquesta vella
no va a adorar-lo perquè està filant.
Digueu-li baix, que no ho senti la Verge.
Pobra Mareta que ha de patir tant...